

Forfatter: Laub, Hardenack Otto Conrad

Titel: BREV TIL: Martensen, Hans Lassen FRA: Laub, Hardenack Otto Conrad (1876-02-28)

Citation: Laub, Hardenack Otto Conrad: "BREV TIL: Martensen, Hans Lassen FRA: Laub, Hardenack Otto Conrad (1876-02-28)", i *Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)*, Karl Schønbergs Forlag, s. 389. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002252230-002-shoot-L0022522300020150.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Fra Laub til Martensen
Viborg, 28. Februar 1876

Kjære Biskop Martensen! Jeg har aldeles ingen Anelse havt om Deres Sygdom, førend De selv meddeelte, og ved Indholdet og Længden af det kjærkomne Brev godtgjorde, at den nu turde ansees som væsentlig overvunden, hvad jeg tør haabe — trods den mindre heldige Aarstid — fremdeles har stadfæstet sig. Jeg veed — skjøndt ikke af Erfaring — at denne Sygdom skal være yderst smertelig og kan efterlade en nerveus Tilstand i længere Tid, som gjør uskikket til Arbeide; desto mere maa jeg skjønne paa, at De har benyttet det ufrivillige Otium til — neppe uden nogen Anstrengelse — at skrive til mig, som altid længes efter at være i Deres Nærhed. Gid nu denne „Helvedesild“ for Dem maa have været en „Skjærsild,“ som har udrenset et maaskee værre Sygdomsstof, som var i Begreb med at danne sig! — — —

De har meget glædet mig med hvad De — gennem Dorner — havde at meddele om Twestens sidste Dage. Af Bladene havde jeg seet, at han var død, og blev overrasket ved tillige at see, at han var bleven 86 Aar — saaledes løber Tiden, naar man bliver gammel —. Hans Dogmatik — den første Deel — fik jeg fra min s. 390 Fader, som havde læst den med stor Interesse, medens jeg i mit første Embede boede ham meget nær. Min Fader havde en egen Gave til i sin litteraire Eensomhed at opspore, hvad der burde anskaffes, især ved Hjælp af Biskop Plums korte Anmeldelser i Landemødeacten, — nemlig hvad her misrecommanderedes — under Benævnelsen „mystisk“ o. s. v. Hvor denne Bog blev af, da hans Bibliothek adsplittedes, veed jeg ikke; men jeg har senere ofte ønsket, at jeg havde den ved Haanden, ogsaa da min dogmatiske Interesse var begyndt at gaae i en noget anden Retning. Den Omhu, Kjærlighed og Skarpsindighed, hvormed Twesten udviklede og tildeels omdannede den gamle lutherske Dogmatik (som P. E. Müller ikke havde kunnet gjøre mig ret tilgængelig, fordi han selv egentlig bevægede sig uden for den), hans mange fine Bemærkninger ved det Enkelte, og især det Indtryk, man fik af, at det var hans egen Overbeviisning, han udtalte, tiltrak mig i høj Grad, og han gav mig en Respect for den lutherske Scholastik, som jeg har endnu, skjøndt jeg ikke kan nøies med dette Udstykkede, Dissekerede, naar jeg ikke — forud og bagefter — kunde see det Hele i en levende Skikkelse, en levende Sammenhæng, som ikke haandgribelige Sener og Ligamenter, men kun en Sjæl, en Idee kan frembringe; jeg mener ogsaa, at Twesten har beredt det gamle Materiale saaledes for mig, at Ideens Lys kunde falde derind. Jeg maa saaledes regne ham til de Theologer, som have havt en velgjørende Betydning for mig, og det var mig en sand Glæde at erfare, at hans Dogmatik nu kan ventes fuldstændig, og maaskee endnu mere af hans Forelæsninger. Men hvad De meddeler, gaaer dog væsentlig i en anden Retning. Ja, det er i Sandhed rørende s. 391 at høre om denne Mands sidste Dage, at han nu havde lagt alt dette, sin hele Theologie, alt det, som kun havde Betydning for de Vise og Forstandige, tilside og kun tænkte paa at blive Barn igjen. Dermed har han jo ikke villet desavouere, hvad han i sit lange Liv havde arbeidet paa, eller erklære det unyttigt for Andre (hans Benævnelse „Pietist“ skulde jo kun vise indad, ikke udad; og at det Sidste af hans Hovedværk laa færdigt til Trykken, maa dog vel være saaledes bestemt af ham selv); det kunde jo kun betyde, at han selv ikke længere havde Brug herfor, og at han ikke kunde føre det videre, — at det i begge Betydninger maatte gaae i Arv til Andre. Og skjøndt dette ikke er noget Enestaaende (det Samme er f. Ex. Tilfældet med Zeuthen, som var langt yngre, hvis Aphorismer bestandig mere samlede sig om det ene Fornødne); saa er det dog hver Gang lige opbyggeligt, især naar det er en saa gammel Mand. og — som det skinner igjennem Fortællingen — med saa klar Bevidsthed om sin Fortid. Ogsaa den Indskrift, han har bestemt for sin Grav, kan ikke Andet, end gaae til Hjertet.

Vi Alle gaae jo henimod den Tid, da der skal afsluttes; og naar ikke det Sjældne forundes os, at kunne arbejde lige til Natten (som Mynster), naar der gives en Aften forud (som jeg helst forestiller mig for mit Vedkommende), saa maa jo Afslutningen, dersom den bliver den rette, i det Væsentlige blive en saadan. Hvad mig angaaer, da er jeg ogsaa kommen til at leve mere end sædvanlig med saadanne Tanker ved den sidste Begivenhed i min Familie, min ældste Søsters Død og foregaaende Sygeleie. Hun havde sit hele Liv igjennem boet i sin Fødestavn, da hun kort efter mit Bryllup, s. 392 medens endnu begge vore Forældre levede, blev gift med min og mine Brøders første Barndomsven, Johan Haae, som endog i nogle Aar havde boet i Præstegaarden, og nu efter sin Fader var bleven Fæster af en større Gaard i Frørup Sogn. Saaledes opstod en bestandig inderligere Forbindelse imellem disse to Familier, eller rettere, de bleve til een (min Svigerinde, som nu i over 20 Aar har bestyret mit Huus, er en Søster til J. Haae, og min eneste tilbageværende Broder var forlovet med en anden Søster, hvis Død 1845 bidrog Sit til, at hans Helbred saa at sige ganske gik tabt). Efter sin Mands Død bestyrede min Søster selv Gaarden med stor Dygtighed, indtil hun for et Aar siden paa Grund af sin Alder og de forandrede Tider fandt det rigtigst at opgive det Hele og overgive Gaarden — efter en Overenskomst med Herskabet, som hun med sin sædvanlige Energie havde sat igjennem, til en Søn af min Svigerinde her. For sig selv og min svagelige Broder, som allerede i en Række af Aar havde boet hos hende, havde hun fundet og indrettet et hyggeligt Hjem i Middelfart, hvor de flyttede ind sidste September. Saaledes var Alt skeet efter hendes egen Bestemmelse og Foranstaltning, med glædelige Udsigter for de Unge, som skulde afløse hende paa det gamle Sted; og min Broder var henrykt over det nye Hjem, Bolig, Omgivelser, Mennesker, da han nogle Uger senere maatte melde, at vor Søster var syg, udentvivl farligt. Jeg tvivler ikke om, at Lægerne kunne forklare, hvorledes en saadan Sygdom kan opkomme og udvikle sig saa utrolig hurtigt; men jeg kan dog ikke Andet end tænke mig en anden Aarsag bagved: det var den totale Oprykning fra den gamle Jordbund, som det gamle Træ ikke kunde taale. Hun var nu bleven en s. 393 Gjæst og Fremmed; og Gud skee Lov! det viste sig, af rette Art. Hun forstod snart, hvad

der forestod; og skjøndt hun vel havde tænkt sig, at en stille Aften endnu var tilbage, og skjøndt hendes Interesse for Alt, hvad hun skulde forlade, blev uforandret, (hun trængte lige til det Sidste til at høre om alle sine Venner, alle sine Sødskenes Børn — selv havde hun ingen, men paa denne Maade mange, hvem vi saa tidt havde ført til Sludegaard, hvor de gjerne tilbragte deres Ferier, „det bedste Sted i Verden,“ og gjentog det som Voxne), stod det strax klart for hende, at der var Noget, som var bedre end Alt her. Hendes Taalmodighed og Mildhed og Kjærlighed er bleven til Opbyggelse, ikke blot for hendes nærmeste Omgivelse, men for mange Flere i den lille By, som hørte om hende og uden at kjende hende overvældede hende med Beviser paa deres Deeltagelse, hvad jo igjen blev en Kilde til Glæde for hende. Jeg besøgte hende nogle Uger før hendes Død, og kan ikke beskrive den Glæde, som straaledede ud af hendes Øine ved denne Afsked, hvorledes hun saae mig ind i Sjælen, da vi sagde til hinanden: „vi sees igjen.“ Om hendes sidste Uge skrev min Broder, at der var nogle Dage efter hinanden, som kunde kaldes himmelske: „som om hun stod ved Døren til Himlen og kunde see derind.“ Hun gjentog: „jeg er saa glad, saa glad.“ Det var som om hun ikke følte sine Smerter, skjøndt der vare Tegn paa, at de ikke vare forbi: hun „hvilede saa deiligt,“ skjøndt Ryggen var gjennemligget, — „en saadan Søvn havde hun aldrig havt,“ o. s. v.; hun var fuld af Forundring over „den store, store Naade.“ En Morgen fortalte hun, at hun havde seet, — hun paastod, at hun var vaagen, — en Due med en Olieqvist siddende paa en s. 394 Green foran hendes Seng, og nogle Timer efter blev der af en af de venlige Naboer, som herved tænkte paa Andet, sendt en lille hvid Due; den fik hun hen paa Sengen, og klappede og kyssede den med Henrykkelse, — og hele Dagen talte hun om „sin Due.“ Kun naar en Dag var gaaet til Ende, uden at Noget var skeet, kunde hun „sukke saa fromt.“ Efter disse Dage fulgte en Afspændelse; hun laae stille, kunde ikke tale meget. Smerterne vare der igjen, men naar hun var fuldt vaagen, var hun den Samme, modtog Hilsener og vilde gjerne høre om Alt, om sine „mange, mange Venner.“ Hendes Kiste blev ført til Frørup Kirkegaard, og jeg vilde gjerne staaet med ved de gamle Grave, men turde ikke vove en saadan Reise paa denne Aarstid. Jeg maa endnu tilføie, at Pastor Leth kom stadig til hende og var hende til stor Glæde. Det Grundtvigianske har altid ligget hende fjernt; men er det ikke glædeligt, at naar det kommer til det Sidste og Inderste, da svinde ikke blot alle Smerter, men ogsaa alle menneskelige Differentser iblandt dem, som mene og ville Eet?

Kjære Riskop Martensen! Jeg er bleven meget udførligere om denne Sygehistorie, end jeg havde villet; men den har ogsaa fyldt meget i dette sidste lille Afsnit af mit Liv. Overhovedet har jeg i dette Brev egentlig kun skrevet om mig selv; men er det ikke saa, at naar Venner skrive til hinanden, da er det, hvortil der først trænges, — at den Ene skal vide, hvorledes den Anden lever, hvorledes han har det, — det troer jeg er skeet her: jeg har et Savn og en Længsel (hvori det Sidste jo har forenet sig med saa meget Ældre), men en langt, langt overveiende Glæde. — Jeg havde saa meget Andet at tale med Dem om, men det maa ligge til en anden s. 395 Gang. — Gud bevare os fremdeles i sit og hverandres Samfund!

Deres trofast hengivne O. Laub.